

DIMENSIUNEA HIBRIDĂ A CONFLICTULUI RUSO - UCRAINEAN

HYBRID WAR, A KEY DIMENSION OF THE RUSSIAN - UKRAINIAN CONFLICT

Col.drd. Liviu IONIȚĂ*

Rolul Federației Ruse în criza ucraineană a demonstrat dimensiunea și impactul semnificativ pe care îl are abordarea hibridă, când mijloacele convenționale și neconvenționale, militare și nemilitare sunt angajate într-un mecanism dinamic proiectat să angajeze inamicul prin exploatarea slăbiciunilor acestuia, profitând totodată pe deplin de propriile mijloace de proiectare a puterii.

Șeful Statului Major General rus, generalul Valery Gherasimov, a subliniat faptul că rolul mijloacelor nonmilitare în atingerea obiectivelor militare strategice a crescut semnificativ și în multe cazuri a depășit puterea armelor, în timp ce Manualul armatei americane pentru operații militare scoate în evidență faptul că mediul operațional va fi caracterizat din ce în ce mai mult de amenințări cu caracter hibrid, percepute ca o combinație de elemente simetrice și asimetrice, capabile să genereze un mediu de securitate competitiv.

The role of the Russian Federation in Ukraine crisis has revealed the dimension and significant impact that a comprehensive hybrid threat can encompass when appropriate conventional and nonconventional, military and non-military means are engaged within a dynamic mechanism designed to approach an enemy by targeting its weakness and taking full advantage of your own strengths.

Russian General Valery Gerasimov, Chief of the General Staff, pointed out that the role of non-military means in achieving strategic military objectives had significantly increased and in many cases surpassed the strength provided by weapons, while US manual for military operations emphasizes that the operational environment will be increasingly characterized by hybrid threats seen as a combination of regular and irregular elements able to create a competitive security environment.

Cuvinte-cheie: război hibrid; amenințare hibridă; conflict hibrid; război neliniar; conventional; neconvențional; Ucraina; Federația Rusă.

Keywords: *hybrid warfare; hybrid threat; hybrid conflict; non-linear warfare; conventional; non-conventional; Ukraine; Russian Federation.*

Evoluția conflictelor din perioada post-Război Rece s-a produs pe fondul multiplicării și diversificării mijloacelor și instrumentelor utilizate de forțele armate regulate, concomitent cu apariția și creșterea relevanței în mediul operațional a unor noi actori statali și nonstatali.

Pe fondul acestor evoluții, în cursul ultimilor ani, forțele armate ruse au parcurs un amplu proces de transformare aplicat structurii de comandă-control, precum și domeniilor înzestrării și leadership-ului. Acest proces de adaptare poate fi analizat atât din perspectiva cauzalității rezultate din punctele slabe și vulnerabilitățile proprii în raport cu forțele occidentale – context ce plasează Federația Rusă

într-o poziție de inferioritate – cât și din perspectiva efectului implementării unui plan strategic având drept scop proiectarea Federației Ruse ca un competitor redutabil în contextul erei multipolare. Ambele abordări pot fi analizate și tratate ca parte a aceleiași problematici complexe, care impune o abordare multidimensională și comprehensivă.

În contextul actual de securitate global, Moscova a resimțit imperativul de a reacționa la dezvoltările existente la nivelul armatelor occidentale pentru a limita decalajul față de acestea, precum și nevoia de a identifica o alternativă la conflictul convențional, care să ofere Federației Ruse cadrul pentru a însuma și a folosi conjugat elementele și subelemente de putere națională de care dispune.

De asemenea, Federația Rusă a întrevăzut posibilitatea de a valorifica caracteristicile noului

**Ministerul Apărării Naționale*
e-mail: lionita@yahoo.com

mediu operațional, marcat de creșterea ponderii amenințării hibride și lecțiile învățate – atât de forțele armate ruse în Afganistan, Cecenia și Georgia, cât și de cele reieșite din operațiile NATO în Afganistan și Irak – pentru a obține avantajul strategic în contextul crizei din Ucraina. Escaladarea tensiunilor ruso-ucrainene și evoluția ostilităților au relevat „dedublarea” forțelor armate ruse, devenite un instrument convențional capabil să se integreze în complexul de acțiuni militare și nonmilitare convenționale și neconvenționale, ca parte a abordării hibride a conflictului din Ucraina.

Implementarea abordării nonliniare ruse și valențele războiului hibrid în conflictul din Ucraina

„Război neliniar” – „Război hibrid”

Conceptul de război hibrid a apărut și s-a dezvoltat în gândirea militară americană a ultimului deceniu, ca un răspuns teoretic la necesitatea de adaptare a forțelor SUA la noile realități ale unui mediu neclar de confruntare¹, el fiind apoi preluat și întrebuițat în diferite studii militare ca fiind o combinație de forțe convenționale și neconvenționale folosite simultan pentru realizarea unor obiective comune.

Acest lucru se datorează și faptului că actualele conflictele sunt din ce în ce mai greu de catalogat ca fiind convenționale sau neconvenționale, deoarece oponentii combină o multitudine de capacități și capacități într-un amestec complex, neclaritatea modalităților de abordare devenind o constantă. Specialiștii militari consideră că provocarea nu va veni de la un stat care selectează o anumită abordare, ci de la state sau grupuri fără apartenență statală care aleg din întregul arsenal aflat la dispoziție, tehnologii și tactici care se pretează strategic propriei geografii și culturi².

Într-un discurs susținut în luna ianuarie 2013³, referindu-se la „valoarea științei în predicție”, șeful Statului Major General al Forțelor Armate ruse, Gl. Valerii Gherasimov, caracteriza războaiele moderne și evidenția provocările derivate din acestea pentru Forțele Armate ruse.

Potrivit lui Gherasimov, „principalele caracteristici generale ale războiului modern sunt: inițierea de acțiuni militare prin angajarea grupurilor armate în timp de pace; acțiuni de tip combat ale forțelor întrunite, cu mobilitate

ridicată, fără contact direct cu adversarul; limitarea potențialului economico-militar al adversarului prin distrugerea obiectivelor de infrastructură critice (militare și civile); utilizarea pe scară largă a capacităților aeriene strategice, concomitent cu angajarea în luptă a forțelor adversarului în adâncimea teritoriului inamic (în spațiul fizic și spațiul cibernetic); utilizarea acțiunilor indirecte și asimetrice; controlul forței într-un mediu informațional unitar”⁴.

În context, generalul rus a utilizat sintagma de „război neliniar”, asimilat „războiului hibrid” în teoria militară occidentală. Elementele de bază ale conceptului de „război neliniar” au fost dezvoltate în Federația Rusă, în a doua și a treia decadă a secolului XX, sub denumirea de „recunoaștere activă” și „mișcări de eliberare națională în țările din vecinătate”.

Din perspectiva generalului Gherasimov, „rolul mijloacelor nemilitare în atingerea obiectivelor strategice militare a crescut în timp și, în numeroase situații, a depășit puterea efectivă conferită de armamente”. În opinia oficialului rus, „concentrarea pe metodele aplicate a determinat redirecționarea conflictelor spre utilizarea la scară largă a mijloacelor politice, economice, informaționale, umanitare și a altora nonmilitare, în relație cu capacitatea de generare și/sau potențare a unor eventuale proteste din partea populației. De asemenea, toate aceste acțiuni pot fi completate cu mijloace militare disimulate, inclusiv acțiuni ale forțelor pentru operații speciale”⁵.

Precedentul în folosirea mijloacelor neliniare/hibride de către Forțele Armate ruse

Dezvoltarea conceptului de „război neliniar” în Federația Rusă s-a bazat inițial pe experiența din războaiele din Afganistan și Cecenia, dar putem găsi elemente de abordare asemănătoare celor menționate inclusiv în cursul conflictelor recente la care a participat Federația Rusă.

Războiul de cinci zile din Georgia, din anul 2008, a constituit un catalizator pentru dezvoltarea abordării hibride, dacă luăm în considerare cel puțin trei elemente caracteristice acestui conflict: obiectivele strategice au fost capturate prin operații de asalt, acțiunile militare au fost dublate de măsuri politice și economice și intensitatea conflictului a fost menținută sub nivelul care să impună o intervenție externă promptă.

Reflectând retrospectiv, putem considera războiul din Georgia ca fiind un preambul sau un exercițiu/experiment al Federației Ruse, destinat să testeze atât propria capacitate de a-și proiecta puterea prin angajarea unui larg spectru de mijloace specifice „războiului neliniar”, cât și posibilele reacții și contraacțiuni ale inamicului din teren, precum și ale Occidentului.

Abordarea hibridă a conflictului din Ucraina

Derularea conflictului din Ucraina a reliefat faptul că, în cursul ultimilor ani, strategii militari ruși au analizat tipologiile de conflicte în termeni de structuri de comandă, conducerea operațiilor și luarea de măsuri în consecință pentru menținerea controlului teritorial și transferarea responsabilității securității, folosirea forțelor neconvenționale și exploatarea forțelor paramilitare sau a milițiilor locale.

Operațiile Forțelor Armate ruse din Ucraina, soldate cu anexarea Peninsulei Crimeea, precum și conflictul în derulare din estul țării au fost adesea analizate din perspectiva conceptului de „război hibrid” pentru a descrie strategia de ansamblu a Federației Ruse și modul de angajare a forțelor militare și paramilitare. Majoritatea analiștilor politico-militari tind să considere că implicarea Federației Ruse în conflictul din Ucraina este parte a strategiei politice a Moscovei, care presupune coordonarea și interconectarea mijloacelor utilizate în vederea îndeplinirii obiectivelor strategice stabilite, probabil, de însuși președintele Vladimir Putin și cercul de apropiați ai acestuia.

Evoluția generală a conflictului a evidențiat concentrarea Forțelor Armate ruse cu prioritate asupra acțiunilor de propagandă, dislocarea de trupe fără însemne de identificare, acțiuni disimulate ale trupelor militare și paramilitare și asigurarea instruirii liderilor separatiști.

Criza din Ucraina în context securitar și doctrinar

Anul 2014 marchează un nou punct de inflexiune în istoria conflictelor. Nu numai producerea evenimentelor din Ucraina au zguduit din temelii eșafodajul securității europene, dar și modul în care s-au desfășurat a surprins profund comunitatea internațională. În câteva zile, Federația Rusă a anexat *de facto* și *de jure* Peninsulei Crimeea, iar rezultatul ciocnirilor ulterioare din estul Ucrainei

dintre forțele guvernamentale și separatiștii pro-ruși este pierderea de către Ucraina a peste jumătate din potențialul militar, aceasta în condițiile în care nu a avut loc un război deschis între Kiev și Moscova.

Astfel, după două războaie mondiale convenționale, Europa se confruntă cu noi provocări moderne și cu posibil impact major în plan politic-militar, securitar și economic, ca urmare a conturării și a amplificării amenințării hibride propagată de Moscova.

De asemenea, intervenția Federației Ruse în Ucraina a introdus confuzii de ordin doctrinar, derivate, în special, din caracterul preponderent neconvențional al acțiunilor. Absența unei declarații de război și concentrarea acțiunilor asupra unor obiective geografice limitate (Crimeea și estul Ucrainei) păreau să favorizeze includerea evenimentelor din Ucraina în categoria „războiului limitat”, în care „beligeranții aleg să nu lupte cu întreaga capacitate”⁶. Însă, mijloacele folosite și modul de derulare a ostilităților, prin executarea de atacurile asimetrice diverse și simultane asupra sistemelor militare, sociale, economice și politice ale Ucrainei, au adus în discuție conceptul de „război fără limite”⁷, diferit de cel „total” (caracteristic secolului XX) prin estomparea dimensiunii militare.

Comportamentul și acțiunile Federației Ruse împotriva Ucrainei sunt percepute preponderent ca fiind rezultatul unei strategii de „război hibrid”, care combină eficient și surprinzător componente convenționale și neregulate, militare și nonmilitare, precum și o gamă extinsă de categorii de instrumente. Deși niciuna dintre componente nu prezintă noutate, orchestrația în combinație a acestora poate genera efectul de surprindere și ambiguitate, ceea ce face dificilă identificarea reacției adecvate, în special pentru organizațiile multinaționale care funcționează pe baza consensului⁸.

Intervenția Rusiei în Ucraina⁹

Precondiții ale declanșării conflictului

Este discutabil dacă Rusia a perceput criza politică ucraineană din perioada decembrie 2013 - februarie 2014 drept o amenințare sau o oportunitate, existând argumente pentru fiecare dintre cele două abordări. Sub mandatele Putin, statul rus abandonase demult tendințele democrat-liberale și parcurgea un proces de consolidare

a unei democrații autocrate. Stabilitatea internă și veniturile obținute din exporturile energetice creaseră premise neoimperiale, iar Moscova începuse recuperarea prestigiului internațional prin contestarea vehementă și constantă a unipolarității mondiale, precum și prin demersurile politice¹⁰ și acțiunile militare¹¹ destinate sabotării proiectelor euroatlantice spre est.

Se poate afirma că sub regimul Putin puterea Rusiei contemporane a ajuns la zenit¹², însă Moscova este conștientă că, în prezent, mărirea poate veni și din leadership-ul unor proiecte politico-economice integraționiste de anvergură, precum UE. În consecință, materializarea Uniunii Eurasiatice ar fi consfințit rolul de hegemon regional al Rusiei, iar apartenența Ucrainei la acest proiect nu numai că i-ar fi dat substanța necesară, dar ar fi și oprit definitiv extinderea UE și NATO către est.

Balansul între Vest și Est al președintelui ucrainean, Viktor Ianukovici, nu era o noutate pentru Moscova, însă Kremlinul spera ca toamna anului 2013 să fie decisivă pentru orientarea Ucrainei către proiectele politico-economice regionale inițiate de Rusia, iar criza politică declanșată în Ucraina după Summitul de la Vilnius (28-29 decembrie 2013) ar fi putut constitui o oportunitate în acest sens¹³.

Răsturnarea de la putere a lui Ianukovici de către forțe proeuropene s-a constituit într-un șoc pentru Putin, care a perceput evenimentul în cheia unei schimbări critice la nivel strategic în vecinătatea apropiată a Rusiei, cu implicații de securitate existențiale pentru Moscova¹⁴. Astfel, înlăturarea lui Ianukovici a constituit pentru Federația Rusă un *casus belli*, declanșând evenimentele ulterioare din Ucraina.

Anexarea Peninsulei Crimeea

Părăsirea puterii de către președintele ucrainean Ianukovici, pe 22 februarie 2014, a fost urmată de o serie de acțiuni ruse, militare și nonmilitare, care au condus la anexarea *de facto* și *de jure* a Peninsulei Crimeea. Rapiditatea cu care s-au desfășurat evenimentele a lăsat impresia aplicării unui plan de contingență, pregătit din timp, similar cu Anschluss-ul austriac din 1938 și intervenția rusă din Cehoslovacia¹⁵.

Pe 26 februarie, trupe ruse au început să se concentreze la granița de est a Ucrainei, sub pretextul executării unor exerciții militare. Conform declarațiilor oficiale ulterioare făcute de către comandantul suprem al forțelor NATO

din Europa, generalul Philip Breedlove, 30.000 - 40.000 de militari ruși se aflau în proximitatea graniței ruso-ucrainene¹⁶, alimentând preocupările privind o intervenție militară clasică. Acest curs de acțiune nu s-a materializat, comasarea trupelor ruse la granița Ucrainei având, de fapt, rolul de a crea o presiune suplimentară asupra Kievului. Începând cu 28 februarie însă, grupări armate locale din Crimeea (așa-numitele „forțe de autoapărare”, asistate de celebrii „omuleți verzi”) au preluat controlul clădirilor guvernamentale și obiectivelor strategice din peninsulă, a stațiilor radio și TV și au blocat unitățile și navele militare ucrainene în bazele de dislocare.

În paralel, Moscova a declanșat un război informațional menit să legitimizeze separarea Crimeei de Ucraina și să dilueze percepția internațională de „agresor” care se contura *vis-a-vis* de Federația Rusă. Pe 1 martie, președintele Putin primește autorizarea din partea Parlamentului de a folosi forțele armate ruse staționate în Crimeea pentru protejarea instalațiilor militare locale și a etnicilor ruși din peninsulă.

Potrivit argumentației Moscovei, mediatizată excesiv de către autoritățile ruse, la Kiev, forțe fasciste au dat o lovitură de stat, iar Ianukovici rămâne președintele legitim al Ucrainei. Mai mult, acțiunile „juntei” de la Kiev nu numai că provoacă o criză umanitară de proporții, forțând etnicii ruși să părăsească Ucraina, dar pun în pericol drepturile și libertățile etnicilor ruși din Crimeea și amenință securitatea fizică a militarilor ruși dislocați în peninsulă.

Prin aceasta, Kremlinul utiliza exact setul de argumente menite să legitimizeze intervențiile Occidentului în Kosovo (1999) și Libia (2012), plus dreptul constituțional de a-și apăra proprii cetățenii din afara granițelor și cererile de asistență militară pentru restabilirea ordinii venite din partea președintelui ucrainean Ianukovici și a autorităților nou formate în Crimeea¹⁷.

Pe 12 martie, noi dislocări semnificative de forțe armate ruse sunt observate la granița cu Ucraina, iar pe 16 martie, într-un referendum organizat în Crimeea și supravegheat de miliții locale, trupe de cazaci și „omuleți verzi”, 96,7% (potrivit autorităților locale proruse) din cei 81,3% cetățeni ai peninsulei care și-au exercitat dreptul la vot au ales separarea de Ucraina și reunirea cu Rusia¹⁸. În consecință, pe 18 martie președintele

Putin semnează legea de încorporare a Crimeii în federație, iar pe 21 martie semnează amendamentul constituțional care consfințește *de jure* anexarea peninsulei.

Pe tot parcursul emiterii și susținerii acestor argumente legaliste concomitent cu anexarea *de facto* a Crimeii, autoritățile ruse au negat oficial prezența militarilor ruși în peninsulă și implicit o intervenție militară a Moscovei împotriva unui stat suveran. Aproape la o lună după acest *fait accompli* material și legal, la 17 aprilie, președintele Putin admite prezența forțelor armate ruse în Crimeea, aflate acolo pentru a acorda asistența necesară forțelor locale de autoapărare pentru restabilirea ordinii.

Dimensiunea hibridă a anexării Crimeii

Analizând retrospectiv modul în care s-a realizat anexarea Crimeii se disting câteva tactici ale Rusiei care transcend granițele intervenției militare clasice. Cea mai evidentă tactică a fost folosirea acoperită a militarilor din forțele pentru operații speciale, așa-numiții „omuleți verzi”. Fără vreo declarație de război, militari ruși fără însemne de identificare au condus principalele acțiuni de ocupare militară a Crimeii, având ca subterfugiu sprijinirea milițiilor populare locale. În termenii doctrinari ai gândirii militare ruse, tacticile acoperite și subversiunea sunt subsumate conceptului de *maskirovka*, adică inducerea în eroare a inamicului cu privire la prezența și dispunerea trupelor proprii¹⁹. În Crimeea, „omuleții verzi” au fost folosiți pentru a ocupa peninsula sub umbrela negării intervenției militare.

O altă tactică derivată din folosirea „omuleților verzi” este cea a acțiunilor militare noncontact, menite să evite escaladarea conflictului. Militarii ucraineni dislocați în peninsulă au fost blocați în cazărmi, dezarmați și evacuați preponderent fără violență de forțe specializate în controlul escaladării, tactică efectivă în cazul unui adversar care nu este predispus la risc²⁰. La această situație a contribuit și faptul că guvernul interimar de la Kiev a evitat angajarea forțelor armate în conflicte cu ocupanții peninsulei, având în vedere precedentul intervenției ruse în Georgia și nedorind să ofere Moscovei vreo justificare pentru a acționa și în partea continentală la nord de Crimeea²¹. În plus, aceste tactici de ducere a operațiilor speciale au fost permanent dublate de acțiuni nonmilitare (politice,

diplomatice, mediatice etc.), desăvârșind astfel percepția caracterului hibrid al intervenției militare ruse în Crimeea.

Factori favorizanți anexării Crimeii

Analiza intervenției hibride în peninsulă ar fi incompletă fără trecerea în revistă a condițiilor particulare în care s-a materializat.

În primul rând, este necesară menționarea faptului că Federația Rusă avea forțe armate staționate legal în Crimeea, ceea ce a constituit nu numai un avantaj tactic major, dar a folosit și argumentației neintervenționiste susținută cu obstinație de către oficialii de la Moscova.

În al doilea rând, orientarea prorusă a unui segment semnificativ din populația locală și atracția față de modelul socioeconomic etatist rusesc erau în creștere²², ceea ce a facilitat infiltrarea forțelor ruse și desfășurarea acțiunilor destinate anexării peninsulei.

Relaționat acestei stări de fapt, în mod particular, militarii ucraineni dislocați în Crimeea, în special gradele inferioare și soldații, erau în majoritate localnici și preponderent proruși. De altfel, o mare parte dintre aceștia au fost atrași de perspectiva continuării serviciului militar în cadrul forțelor armate ruse.

Conflictul din estul Ucrainei

Odată cu crearea precedentului secesionist al Crimeii, premisele și patternul continuării acestei intervenții hibride a Federației Ruse și în estul prorus al Ucrainei erau stabilite. Ocuparea Crimeii a radicalizat, în mod ireversibil, vestul prooccidental al Ucrainei, iar opțiunea federalizării statului vecin se contura la Kremlin. Secesiuni în estul prorus al Ucrainei pe modelul aplicat în Crimeea, prin „voință populară”, sprijinite militar adecvat de Rusia, dar disimulate, păreau opțiuni viabile.

Pe 6 aprilie, separatiștii declarați proruși ocupă clădiri guvernamentale în regiunile Donețk, Lugansk și Harkov din estul Ucrainei, ceea ce determină guvernul de la Kiev să reacționeze. Decise să evite scenariul ocupării Crimeii, autoritățile ucrainene lansează în estul Ucrainei o „operațiune antiteroristă” împotriva acestora, fără însă a atinge rezultatele scontate. Moscova decide să exploateze situația din teren și, pentru legitimizarea acțiunilor separatiste, președintele Putin invocă conceptul Noii Rusii (Novorossia), al uniunii teritoriilor

proruse din estul și sudul Ucrainei până la gurile Dunării.

Similar scenariului aplicat în Crimeea, pe 11 mai sunt organizate referendumuri în regiunile Donețk și Lugansk, în urma cărora separatiștii proruși din aceste regiuni declară independența față de Ucraina. Pe 24 mai, cu o zi înaintea alegerilor prezidențiale din Ucraina, autoproclamatele republici separatiste din Donețk și Lugansk își declară asocierea în confederația Novorossiei.

La sfârșitul lunii mai, acțiunile autorităților ucrainene, după alegerea președintelui Poroșenko, provoacă primele fisuri în aplicarea scenariului ocupării Crimeii în estul Ucrainei. Pe 26 mai, trupele guvernamentale ucrainene, sprijinite de aviație, recâștigă aeroportul din Donețk.

Se pare că în urma acestui episod, Federația Rusă a decis să furnizeze separatiștilor echipament militar sofisticat, inclusiv sisteme de rachete antiaeriene, care au provocat pierderi semnificative aviației ucrainene²³.

Situația politică și militară din estul Ucrainei se dovedea a fi semnificativ diferită de Crimeea întrucât simpatia prorusă era concentrată preponderent în jurul orașelor Donețk și Lugansk, autoritățile ucrainene erau determinate să lupte, iar formațiunile separatiste păreau afectate de diferende interne.

Toți aceștia factori au influențat decisiv evoluțiile militare din teren. Pe 5 iulie, 2.000 de luptători separatiști conduși de către comandantul Igor Ghirkin au abandonat localitatea Slaviansk (sediul comandamentului militar al insurgenței) și s-au retras spre Donețk în vederea direcționării acțiunilor militare spre zona aglomerată urbană, unde armata ucraineană nu putea desfășura acțiuni ofensive de amploare fără a provoca pierderi colaterale²⁴.

În plus, doborârea avionului malaysian MH-17 în spațiul aerian al zonei de conflict a afectat cursul acțiunilor militare din estul Ucrainei și, implicit, modul de acțiune al Rusiei. La sfârșitul lunii iulie, Kievul lansează o serie de operații militare menite să înfrângă insurgența separatistă.

Conștientă de potențiala înfrângere militară a separatiștilor, Federația Rusă a demarat un set de acțiuni menite să echilibreze balanța de forțe din teren. Astfel, pe 16 august, presa internațională semnală că, potrivit OSCE, în cursul ultimelor săptămâni a fost observat un tranzit continuu al frontierei ruso-ucrainene de către persoane în ținute militare²⁵. Pe 22 august, Moscova trimite

primul „convoi umanitar” în estul Ucrainei, acțiune care distrage atenția internațională de la mișcările tactice ale separatiștilor de încercuire a forțelor ucrainene la Ilovaisk. Concomitent, separatiștii deschid un al doilea front pe litoralul Mării Azov și ocupă orașul Novoazovsk, mișcare menită să reducă presiunea militară de pe Donețk. Începând cu 24 august, presa internațională raportează incursiuni de amploare ale unităților regulate ruse în estul Ucrainei, pe direcțiile Donețk și Novoazovsk – Mariupol, iar între 28 august și 1 septembrie separatiștii sprijiniți de unități militare ruse decimează forțele guvernamentale ucrainene de la Ilovaisk, înregistrându-se peste 300 de decese în rândul militarilor ucraineni²⁶.

Dezastrul militar de la Ilovaisk a reprezentat un punct de cotitură în conflictul din estul Ucrainei. Forțele Kievului au abandonat orașul Lugansk, iar armistițiul de la Minsk (5 septembrie) a găsit forțele separatiste aproape de orașul-port Mariupol, poarta terestră către Crimeea și sudul Ucrainei. Înfrângerea ucrainenilor la Ilovaisk a consemnat și implicarea directă, deși limitată, a forțelor armate ruse în estul Ucrainei.

Pe 28 august, NATO a dat publicității imagini satelitare cu un convoi militar rus în interiorul granițelor ucrainene²⁷. Din acel moment, războiul hibrid din estul Ucrainei devenea clar un „război proxy”, formă a conflictului armat consacrată în timpul Războiului Rece, prin care un stat își susținea neoficial aliații nonstatali din statul adversar, spre a evita un conflict interstatal²⁸.

Dimensiunea hibridă a conflictului din estul Ucrainei

Implicarea militară rusă în estul Ucrainei reprezintă o combinație între acțiunile grupărilor separatiste și a celor formate din „voluntari ruși” și acțiunile unor subunități militare ruse prin incursiuni de scurtă durată în teritoriul ucrainean.

În primele etape ale conflictului, în regiunile Donețk și Lugansk, forțele speciale ruse au acționat ca experți și instructori în folosirea echipamentelor militare sofisticate pentru separatiști. Totuși, când armata ucraineană a început să recâștige teren, Moscova a trimis trupe rusești disimulate, cu scopul de a oferi suport militar direct separatiștilor. Trupele ruse, ale căror superioritate a fost evidentă, au acționat în subunități tactice de nivel batalion dislocate din patru divizii aeropurtate (3-4.000 de soldați)²⁹.

Moscova nu a dorit să risipească iluzia de neparticipare la război, însă escaladarea conflictului a ajuns la un nivel la care negarea participării Rusiei nu mai avea niciun sens, dar nici recunoașterea stării de fapt nu reprezenta o opțiune. Deși nerecunoscută oficial, dar evidentă, implicarea militară directă a Rusiei a fost dictată de condițiile politico-militare din estul Ucrainei, semnificativ diferite de cele din Crimeea.

Războiul și-a păstrat caracterul hibrid, foarte acoperitor în esență, multe din formele acțiunilor ruse din Crimeea regăsindu-se și în estul Ucrainei (negarea prezenței militare, războiul informațional, utilizarea forțelor paramilitare), însă implicarea directă dictată de considerentele militare din teren plasează distinctiv acțiunile Rusiei în paradigma războiului proxy, subsumată conceptului de hibrid.

Forțe participante la conflict

Criza din UCRAINA a demonstrat capacitatea Federației Ruse de a mobiliza și a disloca rapid la granițele statelor învecinate capabilități militare considerabile cuprinzând toate categoriile de forțe și toate regiunile militare:

- *forțele neconvenționale* – au fost reprezentate de elemente din compunerea serviciilor de securitate ruse, voluntari special pregătiți în acest scop și grupuri din cadrul forțelor pentru operații speciale. Aceste efective au fost utilizate atât în Peninsula Crimeea, cât și în estul Ucrainei, având rolul de a organiza, instrui și coordona acțiunile forțelor neregulate, de a executa acțiuni de cercetare, sabotaj și acțiuni directe împotriva țintelor militare și politice.

- *forțele neregulate* – au fost constituite din luptători recrutați din rândurile minorității ruse locale, grupurilor politice dizidente, elementelor criminale sau altor grupuri etnice din Ucraina. Acestea au oferit Federației Ruse posibilitatea de acțiune eficientă într-o manieră disimulată, în condițiile unor costuri reduse a serviciilor asigurate de astfel de elemente. Un alt avantaj al forțelor neregulate rezidă în înțelegerea aprofundată a mediului operațional. În plus, forțele neregulate sunt greu de detectat și dovedit atunci când nu conduc operații în mod deschis. Deși au ca principală motivație obținerea de beneficii financiare, forțele neregulate sunt eficiente ca elemente de subversiune și oferă posibilitatea negării oricărei implicări a unui stat.

Concepte ale „războiului hibrid” folosite în intervenția Federației Ruse în Ucraina

La baza intervenției ruse în Ucraina, la fel ca și în cazul Georgiei și Cehoslovaciei, stă conceptul „Po Zakonu”, adică „în conformitate cu legea”. Campania diplomatică și informațională rusă a prezentat acțiunile Moscovei în Ucraina ca fiind aparent legale, sau într-o zonă gri a normelor de drept internațional general acceptate, zonă în care precedentul face diferența de interpretare, iar cazul Kosovo a fost folosit extensiv cu scopul promovării unei imagini acceptabile a poziției Federației Ruse.

În plan strict militar, două concepte au fost folosite în tandem: deterrence by punishment³⁰, descurajare prin amenințarea cu represalii și negarea intervenției în condițiile angajării disimulate a forțelor speciale.

Un alt element conceptual folosit în intervenția Federației Ruse în Ucraina a fost *exploatarea avantajelor locale*, în cazul de față prezența etnicilor ruși și a elementelor proruse. Prezența etnicilor ruși în zona de conflict nu numai că a oferit argumente de legitimare a intervenției, dar a asigurat și „voința populară” necesară instaurării unor autorități locale proruse. Relevanța acestor avantaje a fost reflectată de rapiditatea cu care s-a desfășurat anexarea Peninsulei Crimeea. Pe de altă parte, tensiunile dintre separatiștii prorusi din estul Ucrainei și populația locală a creat sincope, afectând modul de desfășurare al evenimentelor.

Nu în ultimul rând, conceptul de *război informațional extins* pare să fie elementul central și indispensabil al modului rus de acțiune hibridă. Folosit atât în Crimeea, cât și în estul Ucrainei, războiul informațional practicat de Moscova a fost dirijat pe mai multe axe principale, respectiv *dezinformarea sistematică*, *negarea plauzibilă* și *conotația umanitară*.

Toate aceste măsuri și acțiuni ale Federației Ruse au fost posibile și s-au dovedit eficiente prin caracterul de complementaritate oferit de cadrul hibrid. Astfel, ceea ce părea inițial un mod de acțiune inedit, s-a dovedit în retrospectivă o aplicare ingenioasă de idei – atât ruse, cât și preluate din modul de acțiune al forțelor armate occidentale – de ducere a războiului convențional și neconvențional vechi și nou.

Concluzii

Dominarea informațională și manipularea segmentelor de etnici ruși, omogeni ca limbă, cultură sau etnicitate, au fost elementele cheie

ale abordării hibride pentru atingerea intereselor strategice ale Kremlinului în Peninsula Crimeea și în estul Ucrainei. Succesul acestor două abordări a fost realizat prin intermediul mass-media rusă, au facilitat transmiterea mesajului strategic în mediul național, precum și prezentarea trunchiată a situației, adaptată propriilor interese, în mediul internațional.

Această abordare a permis realizarea surprinderii, preluarea inițiativei strategice, dezorganizarea structurilor de forță și administrative ale statului ucrainean, prin dezinformare și ambiguitate atât în ceea ce privește stabilirea cu certitudine a agresorului, cât și în ceea ce privește prezentarea acțiunilor legitime, de orice natură, ale Kievului, ca riposte ce aduc atingere intereselor Federației Ruse și contribuie la escaladarea conflictului. Ulterior, derularea acțiunilor pentru protejarea intereselor etnicilor ruși și legitimarea sprijinului Kremlinului pentru garantarea acestora a fost prezentată ca o acțiune firească și logică, fără vreo legătură cu evenimentele desfășurate anterior.

În esență, atributul primordial al războiului hibrid, mai precis al conceptelor care-l articulează, este acela de a oferi cadrul adecvat unei intervenții militare, precum cea a Federației Ruse în Ucraina. Principiile de bază ale acțiunii Moscovei au fost realizarea în timp scurt a unui *fait accompli*, legitimarea acestuia și evitarea posturii de agresor prin aplicarea conceptelor războiului hibrid sinergic și adaptativ.

Diferențele dintre modul de acțiune al Federației Ruse în Peninsula Crimeea și din estul Ucrainei evidențiază un alt atribut esențial al războiului hibrid – adaptabilitatea și flexibilitatea – derivate din aplicabilitatea generală a conceptelor sale. Fără ca aceste concepte să fi fost descoperite de Federația Rusă, au fost aplicate în forme și nuanțe variate pe parcursul întregii istorii a războiului. Se poate afirma că Moscova a adaptat ingenios cadrul general la situațiile particulare din Crimeea și estul Ucrainei. Însă, dacă rapiditatea anexării peninsulei seduce adepții unui *pattern* al războiului hibrid, alunecarea spre *război proxy* în estul Ucrainei dezvăluie și capcanele teoretizării excesive a conceptului de război hibrid. Ceea ce rămâne însă de necontestat în intervenția rusă din Ucraina este ingeniozitatea strategică în folosirea sinergică a conceptelor războiului hibrid. Aceasta s-ar putea manifesta și în viitor, însă forma ar putea

diferi semnificativ, fără să iasă din sfera hibridului. Modul de acțiune al Rusiei în Crimeea și punerea în practică a unei astfel de strategii este direct relaționată și condiționată de acuratețea acțiunii, dar, mai ales, de evaluarea corectă a situației locale și a vulnerabilităților adversarului.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” - Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Col.dr. Valerică Cruțeru, *Despre conceptul de război hibrid în gândirea militară americană*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, vol. I, nr. 3/2014, p. 30.

2 Col.dr. Valerică Cruțeru, *op.cit.*, p. 30.

3 Aspecte rezultate din articolele media: *Doctrina Gherasimov și războiul nonliniar dus de Rusia pe teritoriul Ucrainei*, disponibil online la: <http://romaniabreakingnews.ro/doctrina-gherasimov-si-razboiul-non-liniar-dus-de-rusia-pe-teritoriul-ucrainei/>; *The value of science in prediction*, <https://inmoscowshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gherasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>, accesat la 12.05.2015.

4 *Ibidem.*

5 *Ibidem.*

6 Lawrence Freedman, *Ukraine and the Art of Limited War*, Survival. Global Politics and Strategy, Vol. 56, No. 6, December 2014–January 2015, <http://www.iiss.org/en/publications/survival/sections/-2014-4667/survival--global-politics-and-strategy-december-2014-january-2015-bf83/56-6-02-freedman-6983>, accesat la 15.01.2015.

7 Steven Metz, *In Ukraine, Russia Reveals Its Mastery of Unrestricted Warfare*, *World Politics Review* online, 2014, <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/13708/in-ukraine-russia-reveals-its-mastery-of-unrestricted-warfare>, accesat la 15.01.2015.

8 A. Golts și H. Reisinger, *Russia's Hybrid Warfare. Waging War below the Radar of Traditional Collective Defence*, research paper, Research Division – NATO Defense College, Rome – No. 105 – November 2014, p. 3, <http://www.ndc.nato.int/research/series.php?icode=1>, accesat la 15.01.2015.

9 Pentru cronologia evenimentelor semnificative din perioada februarie – august 2014, ne-am inspirat din Tzvi Kahn, Evan Beese, *FPI Fact Sheet: Timeline of Russian Aggression in Ukraine and the Western Response*, The Foreign Policy Initiative online, 2014, <http://www.foreignpolicy.org/files/2014-09-18-Fact%20Sheet-Timeline%20of%20>

Russian%20Aggression%20in%20Ukraine.pdf., accesat la 22.01.2015.

10 Reacții, luări de poziții referitoare la problematicile de interes global (de exemplu, situația din Siria, Libia etc.) la nivelul Consiliului de Securitate al ONU.

11 Războiul ruso-georgian din 2008.

12 Walter Laqueur, *State of Mind: A Future Russia*, World Affairs Journal online, 2015, <http://www.worldaffairsjournal.org/article/state-mind-future-russia>, accesat la 20.01.2015.

13 Roy Allison, *Russian 'deniable' intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules*, International Affairs, 90:6 2014, p. 1256.

14 *Ibidem*, p. 1257.

15 Anton Bebler, *Freezing a Conflict: The Russian-Ukrainian Struggle over Crimea*, Israel Journal of Foreign Affairs, VIII:3, 2014, p. 66.

16 A. Golts, H. Reisinger, *op.cit.*, p. 3.

17 Roy Allison, *op.cit.*, pp. 1261-4.

18 Anton Bebler, *op.cit.*, p. 67.

19 Kristin Ven Bruusgaard, *Challenges in Russia & Afghanistan. Crimea and Russia's Strategic Overhaul*, Army Strategic Studies Institute, 2014, p. 83., http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/issues/Autumn_2014/11_BruusgaardKristin_Crimea%20and%20Russia%27s%20Strategic%20Overhaul.pdf, accesat la 20.01.2015.

20 *Ibidem*, p. 84.

21 Roy Allison, *op.cit.*, p. 1261.

22 Anton Bebler, *op.cit.*, p. 67.

23 Lawrence Freedman, *op.cit.*, pp. 15-16.

24 Armand Goșu, *Donețk, ultima frontieră?*, Revista 22 ediția scrisă, Anul XXV (1268) (8 - 14 iulie 2014), <http://www.revista22.ro/donetk-ultima-frontiera-44924.html>.

25 Tzvi Kahn, Evan Beese, *op.cit.*

26 Pentru luptele de la Ilovaisk, vezi Armand Goșu, *Ucraina, armistițiu sau capitulare?*, Revista 22 ediția scrisă, Anul XXV (1277), 9 - 15 septembrie 2014, <http://www.revista22.ro/ucraina-armistitiu-sau-capitulare-47284.html>

27 Tzvi Kahn, Evan Beese, *op.cit.*

28 Despre războiul proxy, vezi Laia Balcells și Stathis N. Kalyvas, *International System and Technologies of Rebellion: How the End of the Cold War Shaped Internal Conflict*, American Political Science Review, Vol. 104, No. 3, august 2010, p. 416.

29 *Ibidem*, p. 5.

30 Despre conceptul *descurajării prin amenințarea cu represalii*, vezi Michael S. Gerson, *Conventional Deterrence in the Second Nuclear Age*, Army Strategic Studies Institute, 2009, pp. 40-42. <http://strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/Articles/09autumn/gerson.pdf>, accesat la 24.01.2015.

BIBLIOGRAFIE

Allison Roy, *Russian 'deniable' intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules*, International Affairs.

Balcells Laia, Kalyvas N. Stathis, *Despre războiul proxy, International System and Technologies of Rebellion: How the End of the Cold War Shaped Internal Conflict*, American Political Science Review.

Bebler Anton, *Freezing a Conflict: The Russian-Ukrainian Struggle over Crimeea*, Israel Journal of Foreign Affairs.

Cruceru Valerică, *Despre conceptul de război hibrid în gândirea militară americană*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, vol. I, nr. 3/2014.

Golts A., Reisinger H., *Russia's Hybrid Warfare. Waging War below the Radar of Traditional Collective Defence*, research paper, Research Division – NATO Defense College, Rome – No. 105 – November 2014.

FM 3-0, Operations, Headquarters Department of the Army, 2008.

<http://www.potomacinstiute.org>

<http://www.iiss.org>

www.worldpoliticsreview.com

<http://www.ndc.nato.int>

<http://www.foreignpolicy.org>

<http://www.worldaffairsjournal.org>

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil>

www.revista22.ro

<http://www.mae.ro>

<http://fas.org/irp/doddir/army>